

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра психології**

ПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 027 Музезнавство та пам'яткознавство.

**2023
Мукачево**

УДК 159.9 (076)(075.8)

*Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Мукачівського державного університету
протокол № 7 від «16» лютого 2023р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології,
протокол № 7 від «30» січня 2023р.*

Рецензент: Герцовська Н.О., к.філол.н., доцент кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

П-86

Психологія: методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 027 Музеєзнавство та пам'яткознавство / Укладач М. С. Барчій.– Мукачево: МДУ, 2022. – 36с. (1,56 авт.арк).

Видання містить практичні та інструктивні матеріали до проведення практичних занять, завдання для організації самостійної роботи здобувачів, тести для самоконтролю та перелік рекомендованих джерел.

Призначене для використання здобувачами в процесі виконання самостійної роботи та підготовки до практичних занять. Методичні вказівки розроблені у відповідності до програми дисципліни «Психологія».

© МДУ. 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ	
1.1 Завдання для самостійної роботи	6
1.2 Теми та зміст практичних занять.....	7
1.3 Критерії оцінювання знань.....	27
II. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	32
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
Ключі до тестових завдань.....	35

ВСТУП

Для підготовки компетентного конкурентоспроможного фахівця в галузі музейної справи і охорони та використання пам'яток, здатного на високому професійному рівні розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, орієнтованого на подальшу фахову самоосвіту освітньою програмою передбачено вивчення освітнього компонента «Психологія»

Мета дисципліни - сформувати базові психологічні знання здобувачів, системне уявлення про особливості функціонування й розвитку пізнавальної, емоційно-вольової сфер особистості, індивідуально-типологічні властивості особистості.

Дані методичні вказівки укладено з метою допомоги здобувачам в теоретичному опануванні дисципліни «Психологія» та формуванні загальних і фахових компетентностей, активізації самостійної пошукової роботи здобувачів, мотивації їх до поглибленого вивчення дисципліни та оволодінням соціальними компетентностями.

Методичні вказівки містять тестові завдання, проблемні та практичні завдання (заповнення таблиць, складання структурно-логічних схем, термінологічних словників, аналіз психологічних ситуацій), контрольні питання.

Засвоєння даної дисципліни сприятиме в досягненні програмних результатів навчання: формувати план культурно-освітньої роботи та організовувати заходи з популяризації музейних цінностей, об'єктів історико-культурної спадщини, природних пам'яток з врахуванням потреб різних верств населення; розробляти концепцію, структуру екскурсії та її проводити на високому професійному рівні; застосовувати інформаційно-комп'ютерні технології у професійній діяльності.

I. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Головна мета практичних занять – засвоєння та закріплення найважливіших теоретичних понять курсу. Здобувач повинен продемонструвати наявність відповідних теоретичних знань та вміння використовувати їх на практиці. Підготовка до практичного заняття передбачає ознайомлення з конспектом лекцій та рекомендованою літературою. Практичне заняття проводиться на підставі як теоретичного матеріалу, що відображено у лекційному курсі, так і містить матеріал, що належить до самостійної навчальної роботи здобувача. Вивчаючи відповідну теоретичну тему курсу, слід постійно приділяти увагу практичній спрямованості теоретичного матеріалу. Відповідаючи на питання, поставлені викладачем, бажано самостійно наводити практичні приклади, що відбивають та підтверджують зміст та функцію теоретичних понять, які розглядаються.

Практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, підготовку доповідей, рефератів, презентацій. есе, що залежить від змісту теоретичного матеріалу.

Метою самостійної роботи здобувача (СРС) є забезпечення засвоєння у повному обсязі навчальної програми шляхом свідомого закріплення, поглиблення і систематизації набутих теоретичних знань, а також опанування навичок роботи з навчальною та науково-методичною літературою, вміння вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Пошуково-аналітична робота є складовою СРС і полягає у проведенні самостійного пошуку джерел науково-теоретичного і практичного характеру з тем дисципліни «Психологія», що дозволяє глибше і детальніше опанувати всі питання, визначені тематичним планом.

З урахуванням змісту, цілей та завдань, що вирішуються у процесі СРС з дисципліни «Психологія», вирізняються два її основних види:

I – СРС, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять і вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;

II – пошуково-аналітична робота.

Для реалізації СРС у процесі вивчення навчальної дисципліни здобувачі виконують завдання різних типів і рівнів складності.

Перший рівень СРС забезпечує засвоєння предметних знань, основних понять та термінів, видів та способів діяльності, формування навичок, умінь, але не передбачає самостійного застосування набутого.

Другий рівень СРС формує певні навички та вміння самостійно застосовувати засвоєні знання для виконання певних завдань:

- виконання вправ, тестів, розв'язання практичних ситуацій за;
- підготовка контрольних запитань для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу теми;

– узагальнення теоретичних матеріалів за допомогою опорно-інформаційних схем;

– підготовка письмових робіт аналітичного характеру за тематичними матеріалами (тренінгів, просвітницьких матеріалів, консультацій) тощо.

Самостійна робота може включативсі вищезазначені типи СРС або їх частини в найрізноманітніших співвідношеннях.

1.1 Завдання для самостійної роботи

Питання для самостійного опрацювання, які не викладаються на лекціях

Тема 1. Предмет і завдання сучасної психології

1. Напрями сучасної психології.

2. Етапи становлення психології.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 2. Розвиток психіки і свідомості

1. Етапи розвитку психіки.

2. Розвиток свідомості в онтогенезі.

3. Підібрати приклади свідомого й несвідомого в діяльності людини.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 3. Пізнавальні процеси. Відчуття та сприймання.

1. Відчуття та сприймання в професійній діяльності.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 4. Пам'ять.

1. Умови ефективного запам'ятовування.

2. Боротьба з забуванням.

Рекомендована література: [4; 5;10]

Тема 5. Мислення та мовлення.

1. Розумові дії та операції (підібрати приклади).

2. Види та форми мислення.

3. Розвиток мовлення.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 6. Уява. Увага

1. Прийоми створення образів творчої уяви (підібрати приклади).

2. Увага. Види і властивості уваги (підібрати приклади).

3. Неуважність та її причини.

Рекомендована література: [1, 3, 6, 8, 11, 13]

Тема 7. Емоції та почуття. Воля.

1. Форми переживання емоцій і почуттів. Вищі почуття.
2. Вольові якості особистості (підібрати приклади).
3. Розвиток та виховання волі (скласти рекомендації).

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 8. Особистість.

4. Теорії особистості.
5. Особистісне зростання.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 9. Діяльність.

1. Умови формування умінь та навичок.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 10. Спілкування. Соціальні групи.

1. Розвиток особистості в діяльності та спілкуванні.
2. Соціометрія як засіб вивчення міжособистісних стосунків.

Рекомендована література: [2,3,5,6,14]

Тема 11. Темперамент. Характер. Здібності.

1. Роль темпераменту в праці та навчанні
2. Зв'язок темпераменту й характеру.
3. Риси характеру видатних особистостей(підібрати приклади).
4. Зв'язок темпераменту, характеру і здібностей.

Рекомендована література: [2,3,5,6,14]

1.2 Теми та зміст практичних занять.

Практичне заняття 1. Предмет , завдання та методи сучасної психології

План

1. Психологія як наука. Об'єкт, предмет, завдання психології.
2. Психологія серед інших наук. Галузі сучасної психології.
4. Класифікація методів психології.
5. Характеристика основних та додаткових методів психологічного дослідження.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: психологія, психіка, психічні явища, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості, принципи психології, методи психології, спостереження, експеримент, тести, соціометрія, анкетування

Питання для контролю:

1. Розкрийте об'єкт, предмет психології.
2. Які завдання сучасної психології?
3. З якими науками пов'язана психологія?
4. Дайте характеристику видів експерименту, розкрийте його переваги та

- недоліки.
5. Які особливості методу спостереження, його види, переваги та недоліки.
  6. Які вимоги до методу бесіди та анкетування?
  7. Які особливості застосування тестів?

Практична частина

1. Накреслити схему галузей психології та міжпредметних зв'язків психології.
2. Які форми прояву психологічних явищ? Навести приклади.
3. Обґрунтуйте значення психології для соціально-економічного розвитку сучасного суспільства.
4. Визначте відмінність експерименту як методу наукового дослідження від спостереження.
5. Напишіть твір-роздуми на тему: « Роль психологічних знань в моїй майбутній професійній діяльності»

Психологічні задачі

1. Відомо, що першим методом психології була інтроспекція — спроба прямого проникнення людини в своє психічне життя. В подальшому на зміну йому прийшли опосередковані методи психологічного пізнання - спостереження та експеримент. Самоспостереження нині відіграє другорядну роль і використовується як допоміжний метод психологічного дослідження. *Чому так сталося? Чому психіка людини не може вивчатися безпосередньо?*

2. Шкільний психолог може виявити причину невстигання учня, наприклад з математики, застосувавши для цього різні методи. В одному випадку за допомогою стандартизованих вимірювань він може визначити рівень розвитку його математичних здібностей. В другому — запропонує школяреві ряд задач з пройденого матеріалу. В третьому — проведе бесіду з учителем, учнем, його батьками.

Якими методами користуватиметься психолог у кожному з перелічених випадків? Який з них матиме перевагу над іншими?

3. *Які з нижче наведених положень характеризують психічне відображення, а які – дзеркальне відображення?*

- А. Активно впливає на середовище.
  - Б. Відображає явище лише в момент його безпосереднього впливу.
  - В. Є фотокопією навколишньої дійсності.
4. *Поясніть психологічний зміст прислів'їв.*
    1. Вік живи, вік учись.
    2. Людина не горіх, не розкусиш.
    3. Людей питай, а свій розум май.
    4. Діло майстра величає.
    5. Не знаючи броду, не лізь у воду.

Тестові завдання

1. *Психологія має предметом вивчення:*
  - 1) душевні прояви людини,
  - 2) внутрішній світ людини,
  - 3) психіку людини і тварин,
  - 4) поведінку людини.
2. *Засновником психології як науки вважається давньогрецький філософ:*
  - 1) Сократ,
  - 2) Платон,
  - 3) Арістотель,
  - 4) Геракліт.
3. *Поняття «самоспостереження» є синонімом терміну:*
  - 1) інтроверсія,
  - 2) інтродекція,
  - 3) інтроспекція,
  - 4) інтроскопія.
4. *Психіка складається з таких компонентів:*
  - 1) психічні стани, розлади і процеси,
  - 2) психічні процеси, стани і властивості,
  - 3) психічні зміни, явища і властивості,
  - 4) свідоме, несвідоме.
5. *Правильний перелік психічних процесів - це:*
  - 1) пізнавальні, емоційні, вольові процеси,
  - 2) мнемічні, емоційні, вольові процеси,
  - 3) фізичні, пізнавальні та інтелектуальні процеси,
  - 4) мнемічні, інтелектуальні, вольові процеси.
6. *Яка галузь психології вивчає загальні закономірності проявів психіки людини?*
  - 1) вікова психологія,
  - 2) загальна психологія,
  - 3) соціальна психологія,
  - 4) патопсихологія.
7. *Основними методами психології є:*
  - 1) спостереження та експеримент,
  - 2) спостереження та тестування,
  - 3) анкетування та експеримент,
  - 4) експеримент і тестування.
8. *До якої групи методів відносяться методи бесіди, анкетування, інтерв'ю?*
  - 1) експериментальні методи,
  - 2) методи опитування,
  - 3) лабораторні методи,
  - 4) теоретичні методи.
9. *Визначте назву методу психології, який має такі різновиди — лабораторний і природний, констатувальний і формувальний:*
  - 1) експеримент,
  - 2) опитувальник,
  - 3) соціометричний метод,
  - 4) аналіз продуктів діяльності.
10. *Метод, що полягає у вивченні архівних матеріалів, щоденників, листів, малюнків, називається:*
  - 1) біографічний;
  - 2) аналіз продуктів діяльності;

- 3) спостереження;
  - 4) експеримент.
11. До якої групи методів відносять: малюнкові методики, методики “незавершені речення”?
- 1) об’єктивні;
  - 2) суб’єктивні;
  - 3) проєктивні;
  - 4) описові.
12. Яке визначення найбільш точно відображає суть методу спостереження?
- 1) засіб вивчення психічних явищ через аналіз процесу їх виникнення та розвитку;
  - 2) спосіб вивчення психіки людини через фіксацію проявів її поведінки;
  - 3) засіб вивчення психіки шляхом мовного спілкування з людиною;
  - 4) спосіб вивчення психіки людини в спеціально створених для цього умовах.

Практичне заняття 2. Пам’ять

План

1. Поняття про пам’ять та її основні функції.
2. Види пам’яті.
3. Процеси пам’яті: запам’ятовування, збереження, відтворення, забування.
4. Індивідуальні особливості пам’яті.
5. Розвиток пам’яті

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: пізнавальні процеси, пам’ять, види пам’яті, емоційна пам’ять, рухова пам’ять, образна пам’ять, словесно-логічна пам’ять, процеси пам’яті, запам’ятовування, збереження, відтворення, пригадування, забування

Питання для контролю:

1. Яка роль пам’яті у пізнанні людиною світу?
2. Проаналізуйте основні теорії пам’яті
3. Охарактеризуйте види пам’яті.
4. Яка роль пам’яті в житті людини?
5. Проаналізуйте процеси пам’яті.
6. У чому полягають індивідуальні особливості та типи пам’яті?
7. Які умови ефективного запам’ятовування?

Практична частина

1. Як боротися із забуванням?
2. Вкажіть, в чому конкретно має проявлятися врахування індивідуальних відмінностей пам’яті осіб у процесі практичної діяльності.
3. Проаналізуйте особливості образної, рухової, емоційної та словесно-логічної пам’яті та їх прояв у діяльності студентів. Наведіть приклади.

4. Чи можна стверджувати, що ефективність запам'ятовування зростає з кількістю повторень?
5. Чому К.Д.Ушинський стверджував, що повторення з метою пригадати забуте свідчить уже про недоліки в навчанні і взагалі про погане викладання в школі?
6. Чим пояснити, що студент, який вчить матеріал лише для того, щоб скласти екзамен, швидко його забуває?
7. У чому полягають індивідуальні особливості та типи пам'яті?
8. Складіть рекомендації для розвитку пам'яті.
9. Питання для роздумів
  - ✓ Чи є пам'ять психічним процесом, який можна віднести до абстрактного пізнання?
  - ✓ Чи вважаєте Ви, що людський мозок фіксує всю інформацію, яку він сприймає?

Психологічні задачі

1. *Укажіть, які види пам'яті та процеси проявляються в описаних нижче прикладах:*

А. Учень ходить по кімнаті і вчить вірш. На завтрашній урок його треба вивчити.

Б. Учень, готуючи домашнє завдання, знайшов потрібний параграф, почав його читати і радісно скрикнув: "Я це все знаю, вчитель розказував на уроці". А наступного дня одержав "2", бо не зміг переказати зміст параграфа.

В. К.Станіславський писав: "... в пам'яті оживають пережиті раніш почуття. Здається, що вони зовсім забуті, але раптом якийсь натяк, думка, знайомий образ – і вас знову охоплюють переживання... Раз ви здатні бліднути, червоніти на саму згадку про пережите, раз ви боїтеся думати про давно минуле нещастя – у вас є пам'ять на переживання".

2. *Який вид пам'яті за часом (довгочасна, короткочасна чи оперативна) має місце в даному випадку. Чому людина не запам'ятала "9"?*

Досліджуваному пропонують підрахувати суму чисел 5, 9, 7.

Після пред'явлення "9" несподівано спалахує яскраве світло, що заслїплює піддослідного. Заспокоївшись, він додає 5 до 7, а цифру "9" не враховує, ніби її не пред'являли.

3. *Дайте пояснення таким експериментальним даним.*

Школярам першого, другого, третього класів і студентам запропонували розв'язати п'ять простих арифметичних задач на одну дію – додавання або віднімання двоцифрових чисел в межах ста. В другому дослід їм запропонували самим скласти п'ять аналогічних задач. В обох випадках досліджуваним несподівано для них пропонувалось пригадати умову і числа розв'язання або придуманих ними задач.

П.І.Зінченко констатує, що школярі першого класу при розв'язуванні задач запам'ятали майже в три рази більше чисел, ніж студенти. Студенти в другому досліді запам'ятали майже в 2,5 рази чисел більше, ніж при

розв'язуванні задач.

4. Пригадайте будь-яку життєву ситуацію і визначте, як Ви запам'ятовуєте необхідну інформацію, які прийоми і способи для цього використовуєте.

Тестові завдання

1. *Пізнавальні процеси — виберіть зайве:*
  1. мислення,
  2. сприймання,
  3. пам'ять,
  4. воля.
2. *Який пізнавальний процес відповідає за засвоєння та відтворення життєвого досвіду?*
  1. сприймання,
  2. пам'ять,
  3. увага,
  4. мислення.
3. *Виберіть рядок, в якому перераховані тільки процеси пам'яті:*
  1. запам'ятовування, збереження, відтворення,
  2. запам'ятовування, збереження, узагальнення,
  3. запам'ятовування, сприймання, пригадування,
  4. запам'ятовування, порівняння, забування.
4. *Доведено, що темпи забування інформації особливо інтенсивні:*
  1. через рік після запам'ятовування,
  2. впродовж першої доби після запам'ятовування,
  3. через тиждень після запам'ятовування,
  4. через місяць після запам'ятовування.
5. *Вищим видом пам'яті вважається:*
  1. рухова,
  2. образна,
  3. емоційна,
  4. словесно-логічна.
6. *Відтворення, що виникає при повторному сприйнятті предметів, називається:*
  1. згадуванням;
  2. пригадуванням;
  3. впізнаванням;
  4. спогадами.
7. *Що є необхідною умовою для продуктивного довільного запам'ятовування?*
  1. Дійове ставлення до учбового матеріалу, коли він входить до змісту основної мети діяльності.
  2. Активізація інтересів і емоційних реакцій.
  3. Цікаві ілюстрації до матеріалу.
  4. Чітка постановка мети, завдання запам'ятати.
8. *Яке з висловлювань виражає суть процесу відтворення?*
  1. Заучування одного елемента за другим в їх точній послідовності.
  2. Процес, що визначає збереження інформації в пам'яті для наступного використання в практиці.
  3. Процес актуалізації чи активізації слідів, образів, що збереглися в мозку людини.
9. *На які види поділяється запам'ятовування залежно від участі мислення в його роботі?*
  1. Образне, механічне, словесно-логічне.

2. Образне, смислове, механічне.
  3. Рухове, мимовільне, довільне, механічне.
  4. Механічне, смислове.
10. *Яке з наведених визначень пам'яті є найбільш повним і правильним?*
1. Пам'ять – це здатність реагувати на предмети і явища реального світу.
  2. Пам'ять – це заснована на відчуттях і сприйманні здатність людини відображати навколишній світ.
  3. Пам'ять – це здатність нервової системи набувати, зберігати і відтворювати досвід.
  4. Пам'ять – це психічний процес запам'ятовування, збереження та відтворення набутого досвіду в практичній діяльності.
11. *Учень на уроці розповідає матеріал з історії і відновлює в пам'яті 70% змісту підручника. Через місяць з того ж питання він “видав” усього 45% матеріалу. Про який процес пам'яті йдеться в описаній ситуації?*
1. Забування.
  2. Пригадування.
  3. Збереження.
  4. Відтворення.
12. *У якому з рядків дано правильну класифікацію видів пам'яті за характером психічної активності (за змістом)?*
1. Образна, рухова, словесно-логічна, емоційна.
  2. Рухова, образна, зорова, словесно-логічна, короткочасна.
  3. Слухова, довільна образна, рухова, словесно-логічна, біологічна.
  4. Образна, рухова, словесно-логічна, дотикова.

Практичне заняття 3. Мислення та мовлення.

План

1. Мислення, його види.
2. Форми мислення.
3. Мислительні операції.
4. Мовлення, його функції та засоби.
5. Види мовлення.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: мислення, поняття, судження, умовивід, аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація, мовлення, зовнішнє мовлення, внутрішнє мовлення

Питання для контролю:

1. У чому полягають специфічні особливості мислення як вищої форми пізнавальної діяльності?
2. Назвіть основні мисленнєві операції та поясніть їх сутність.
3. Які є види мислення? Охарактеризуйте їх.

4. Які є форми мислення? Охарактеризуйте їх.
5. Які види та функції мовлення?
6. Дайте характеристику видів зовнішнього мовлення.
7. Охарактеризуйте індивідуальні особливості мислення.
8. У чому полягає особливість усного мовлення?
9. У чому полягає особливість письмового мовлення?
10. Якими є особливості внутрішнього мовлення і чим вони зумовлені?

Практична частина

1. Висловіть свою думку з приводу наступного судження: «Розвиток мови - це і є розвиток свідомості».

2. Прокоментуйте дане твердження: у визначенні мовлення завжди вказується функція спілкування. Як це узгоджується з тим, що мовлення може бути і внутрішнім, для себе?

3. Вкажіть на відмінності усного мовлення від письмового та відзначте, яким чином дані відмінності мають враховуватися людиною в практичній діяльності?

4. Чи можна погодитися з думкою, що розвиток мови - це процес, який не зупиниться, доки існуватиме людство?

5. Покажіть взаємозв'язок мислення і мовлення людини. Як впливає культура і рівень розвитку мовлення на мислення людини?

6. Що таке індуктивні та дедуктивні умовиводи? Покажіть на прикладах прояви індуктивного та дедуктивного умовиводів.

7. Які якості розуму, на Вашу думку, необхідні учням і студентам при навчанні? Обґрунтуйте свою відповідь.

8. Поясніть психологічний зміст прислів'їв.

1. Краще думати, а потім говорити.
2. Не хвалися силою, а хвалися розумом.
3. Добре слово коштує мало, а значить багато.
4. Не хвались, а вчись!
5. Не суди по одежі, суди по розуму.

Тестові завдання

1. Виберіть із характерних особливостей процесів відображення те, що характеризує мислення людини.

1. Відображення окремих властивостей, предметів і явищ матеріального світу.
2. Відображення минулого досвіду у вигляді почуттів, думок та образів раніше сприйнятих предметів і явищ.
3. Відображення предметів і явищ у сукупності їхніх властивостей та частин.
4. Відображення загальних та істотних ознак, зв'язків і відносин предметів і явищ.

2. Яке з наведених визначень поняття є правильним і найбільш точним?

1. Поняття – це форма мислення, що являє собою найповніше відображення ознак предметів та явищ.
2. Поняття – це форма мислення, що являє собою відображення предметів і явищ зовнішнього світу.

3. Поняття – одна з основних форм абстрактного мислення, поняття – це відображення істотних ознак досліджуваного об'єкта.
4. Поняття – одна з логічних форм, вищий рівень узагальнення, характерний для словесно-логічного мислення.

3. Вибрати найбільш правильний варіант визначення дедукції:

1. Перехід від часткових випадків до загального положення.
2. Перехід від одних часткових випадків до інших на основі подібності між ними.
3. Перехід від загального положення до часткового випадку.
4. Перехід від одних часткових випадків до інших часткових випадків.

4. Підійшовши до тролейбусної зупинки не в години “пік” і помітивши на ній незвичайно багато людей, Ви здогадуєтесь: давно не було тролейбуса. Яка форма логічного мислення проявляється в прикладі?

1. Поняття.
2. Умовисновки.
3. Судження.
4. Узагальнення.

5. Яку розумову операцію виконують учні, коли на основі спостереження певних фактів виводять і формують правило?

1. Аналіз.
2. Порівняння.
3. Узагальнення.
4. Абстрагування.

6. Який вид мислення переважає в діяльності письменника?

1. Конкретно-образний.
2. Понятійний.
3. Предметно-дійовий.
4. Абстрактний.

7. Який вид мислення переважає в процесі розв'язання алгебраїчної задачі?

1. Понятійне.
2. Наочно-образне.
3. Предметно-дійове.
4. Логічно-дійове.

8. На уроці геометрії задача розв'язана двома способами, а вчитель запропонував вдома пошукати ще можливі способи її розв'язання. Учні знайшли ще три вирішення цієї задачі. Які індивідуальні особливості мислення учнів розвиває вчитель?

1. Допитливість.
2. Гнучкість мислення.
3. Широту розуму.
4. Логічність мислення.

9. В якому рядку названо особливості діалогічного мовлення?

1. Фрагментарне, уривчасте, граматичне, незв'язне мовлення.
2. Мовлення, при якому виникає необхідність одну думку виразити в різних послідовних висловлюваннях.
3. В значній мірі мимовільне мовлення.
4. Мовлення, в якому широко використовуються немовні комунікативні засоби – жести, міміка і ін.

10. В якому рядку називаються особливості монологічного мовлення:

1. Мовлення, смисл якого зрозумілий лише у зв'язку з ситуацією.
2. Граматичні зв'язки виражені найповніше.
3. Мовлення, яке зарані планується, програмується, готується.
4. Мовлення, в якому наступні висловлювання в більшій мірі обумовлені попередніми

висловлюваннями партнерів.

11. В якому рядку називаються властивості внутрішнього мовлення:

1. Фрагментарне, уривчасте, граматично незв'язне мовлення.
2. Мовлення, яке зарані готується, виголошується.
3. Мовлення, яке найбільш піддається вольовому контролю.
4. Граматичні зв'язки виражені найповніше.

12. Який рівень пізнання людиною дійсності забезпечує мислення:

1. раціональний,
2. чуттєвий,
3. інтуїтивний,
4. ірраціональний.

Практичне заняття 4. Уява та увага.

План

1. Уява, її функції та види.
2. Прийоми створення образів уяви.
3. Види уваги.
4. Основні властивості уваги.

Рекомендована література: [1, 4, 6, 7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: уява, види уяви, мрія, репродуктивна уява, творча уява, аглютинація, гіперболізація, акцентуація, типізація, літота, увага, мимовільна увага, довільна увага, післядовільна увага, концентрація уваги, розподіл уваги, переключення уваги, обсяг уваги, неуважність

Питання для контролю

1. У чому полягає специфічність відображення дійсності в процесах уяви?
2. Чим зумовлена діяльність людської уяви?
3. Від чого залежить багатство створюваних людиною образів уяви?
4. У чому полягає принципова різниця образів репродуктивної та продуктивної уяви?
5. У чому полягають особливості мрії як різновиду творчої уяви?
6. У чому виявляється зв'язок процесів чуттєвого пізнання і мислення з уявою?
7. Яким є механізм впливу образів уяви на фізіологічні процеси людини?
8. Як пов'язана уява з емоційно-вольовою сферою особистості?
9. Яка роль уваги в житті та діяльності людини?
10. Охарактеризуйте види уваги.
11. Які властивості уваги?

Практична частина

Проблемні запитання

1. Чи є уява у тварини?
2. Чи є принципова різниця між уявленнями творчої уяви та

галюцинаціями?

3. Чи погодитеся ви з думкою, що мрія - це створення образів уяви, в справдженні яких людина впевнена?

4. Чи може бути уява дитини багатшою, ніж уява дорослої людини?

5. Визначте, які прийоми створення образів уяви використані: винахідником — при конструюванні дирижабля, гідролітака; письменником - при створенні літературного персонажа; художником-карикатуристом - при створенні дружнього шаржу.

6. Поясніть, чому деякі люди, не обізнані з медициною, прочитавши опис того чи іншого захворювання, схильні уявляти, що й вони захворіли саме на цю хворобу, що й у них виявляються симптоми цієї хвороби.

7. Що таке неуважність? Назвіть причини неуважності.

8. Виявіть різницю між обсягом та розподілом уваги. Наведіть приклади.

9. Назвіть умови: а) за яких можливий розподіл уваги; б) які сприяють переключенню уваги. Наведіть приклади.

10. Які, на Ваш погляд, є можливості розвитку уваги? Наведіть приклади.

Психологічні задачі

1. Як ви можете пояснити наступне:

А. На одноманітні зауваження вчителя учні перестають реагувати.

Б. Студент розгублюється біля дошки, хоча й знає матеріал.

В. Захоплена розв'язанням якоїсь задачі, дитина не помічає того, що діється навколо.

2. Яка з нижче наведених думок відповідає дійсності? Що ж насправді є ознакою уважності?

А. Одні вважають, що ознакою уважності є здатність людини протягом тривалого часу, не відволікаючись, розв'язувати якусь задачу.

Б. На думку других, уважний той, хто розповідаючи, бачить і чує все, що діється навколо.

В. Треті переконані: уважна людина може одночасно слухати якесь повідомлення, записувати його, розуміти та вносити свої корективи в зміст записуваного.

3. Поясніть, чому практично неможливо утримати увагу студентів після того, як пролунав дзвінок на перерву?

4. Поясніть вислів

„Увага – це ті єдині двері нашої душі, через які, безумовно, проходять всі об'єкти зовнішнього світу, відображені свідомістю”

К.Д.Ушинський

„У кожному психічному процесі присутній момент, що виражає різні ставлення особистості, зокрема до світу людей, природи, свідомості до об'єкта. Це ставлення виявляється в увазі”

С.Л.Рубінштейн

„Геній – це невідступна увага”

Ж.Кюв'є

5. Поясніть психологічний зміст прислів'їв.

1. Сім раз відміряй, один раз відріж.
2. Дурень думкою багатіє.
3. Високо літає, та низько сідає.

Тестові завдання

1. Яке з поданих нижче визначень уяви є правильним?

1. Створення в голові людини чітких образів раніше сприйнятих об'єктів.
2. Створення в голові людини нових для неї образів на основі словесного опису їх.
3. Сукупність уявлень про навколишню дійсність.
4. Створення в голові людини образів об'єктів, яких вона ніколи не сприймала, на основі попереднього досвіду.

2. В якому з наведених висловлювань мова йде про уяву?

1. Психічна діяльність, яка виявляє внутрішні, суб'єктивні стани людини, її афект, бажання, враження.
2. Узагальнене і опосередковане відображення дійсності.
3. Складна психічна діяльність, яка є вродженою здібністю, що розвивається, незалежно від умов життя і виховання.
4. Відображення реальної дійсності в нових образах, інших сполученнях і зв'язках.

3. В якому з наведених варіантів дається правильна характеристика творчої уяви? Творча уява – це:

1. Створення образів нових, оригінальних об'єктів на основі попереднього досвіду.
2. Створення образів об'єктів на основі їх словесної характеристики, графічного зображення.
3. Створення образів об'єктів, які зустрічалися в житті і діяльності людини.
4. Своєрідна дослідницька робота мислення.

4. У якому з наведених нижче варіантів йдеться про уяву?

1. Я виразно уявив собі школі, вчителів, учнів, з якими вчився понад десять років тому.
2. Підійшовши до троянди, я милуюсь її красою, малюю в своїй голові її образ.
3. Читаючи роман, я, наче живих, бачу його героїв.

5. У якому з поданих нижче визначень йдеться про творчу уяву?

1. Самостійне створення в голові людини нових образів на основі попереднього досвіду.
2. Створення в голові людини картин далекого майбутнього.
3. Психічна діяльність в результаті якої відбувається самостійне створення в голові людини нових думок.
4. Створення в голові людини образів нових для неї об'єктів на основі словесного опису.

6. У якому з рядків перелічені види діяльності включають творчу уяву дітей?

1. Виготовлення стільця дітьми за зразком вихователя.
2. Переказ казки дітьми.
3. Малювання дітьми щойно відвіданого зимового парку.
4. Придумування дітьми казки.

7. В якому з варіантів правильно визначається мрія?

1. Мрія – це творча уява, скерована на конкретні вчинки, поведінку.
2. Мрія – це образ бажаного майбутнього.
3. Мрія – це фантастичне бачення свого майбутнього.
4. Мрія – це придумування людиною картин життя і діяльності.

8. Знайдіть правильне визначення мрії:

1. Відтворююча уява, звернена в далеке минуле і майбутнє.
2. Форма творчої уяви, скерованої на близьке майбутнє.

3. Творча уява, що створює в голові людини образи бажаного, здійсненого майбутнього.

4. Створення людиною образів свого майбутнього.

9. Яке з наведених визначень уваги є правильним?

1. Увага – це форма психічної діяльності, що виникає при дії об'єкта на органи чуття.

2. Увага являє собою вибіркоче сприймання об'єктів.

3. Увага – це форма психічної діяльності людини, що виявляється у скерованості і зосередженості її свідомості на певних об'єктах.

4. Увага – це робочий стан організму, установка аналізаторів на подразники.

10. У якому рядку всі перелічені властивості подразників сприяють привертанню до них уваги?

1. Раптовість, сила, тривалість, нерухомість.

2. Сила, контраст з фоном, нерухомість, раптовість.

3. Сила, монотонність, раптовість, зміна положення в просторі.

4. Раптовість, сила, зміна положення в просторі, контраст з фоном.

11. Як називається здатність людини тривалий час зосереджуватись на об'єкті?

1. Коливання уваги.

2. Стійкість уваги.

3. Обсяг уваги.

4. Концентрація уваги.

12. Як називається здатність людини свідомо змінювати спрямованість своєї діяльності?

1. Розподіл уваги.

2. Обсяг уваги.

3. Переключення уваги.

4. Коливання уваги.

Практичне заняття 5. Особистість

План

1. Загальне поняття про особистість

2. Структура особистості.

3. Характеристика спрямованості особистості.

4. Самосвідомість та я-концепція особистості.

5. Особистісне зростання.

Рекомендована література: [1, 4, 6, 7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: особистість, індивід, людина, індивідуальність, спрямованість особистості, потреби, мотиви, інтереси, ідеали, переконання, світогляд

Питання для контролю:

1. Що означають поняття «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність»?

2. Доведіть правильність твердження «Кожна особистість є індивідом, проте не кожний індивід – особистість».

3. Які Ви знаєте підходи до структури особистості?

4. Які компоненти структури особистості є провідними і визначають поведінку людини?
5. У чому полягає сутність спрямованості особистості? Чи можна розуміти спрямованість людини як прояв усіх притаманних їй спонукань?
6. У чому може виявлятися негативна і позитивна роль установок у житті людини? Чи можна формувати їх цілеспрямовано і як саме?
7. Яку роль відіграють інтереси в діяльності людини? Охарактеризуйте види інтересів?

Практична частина

Психологічні задачі

1. Чому не можна поставити знак рівності між індивідом і особистістю? Чи відомий Вам факт існування індивіда, який не був би особистістю? Чи відомий факт існування особистості поза і без індивіда як її конкретного носія?

2. Доведіть справедливість Вашої відповіді.

Існує думка, що кожна особистість являє собою неповторну єдність спадкових, психічних і соціальних рис, що перебувають у нерозривному зв'язку з конкретною ситуацією життя даного індивіда. Чи можна складне і неповторне, що є в особистості звести до певних груп і розглядати кожен особистість як представника однієї з цих груп?

3. Виділіть окремо ті особливості, які характеризують людину або як індивіда, або як особистість.

Сумлінність, несміливість, висока швидкість рухових реакцій, скромність, правдивість, пластичність, упертість, швидкий темп діяльності, реактивність, рухливість, мала чутливість до громадської оцінки.

4. Доведіть правильність відповіді.

Чи можна погодитися з точкою зору, що розумовий розвиток повністю залежить від навчання. При відповідному методі навчання кожна дитина на будь-якій стадії розвитку може повноцінно засвоїти всякий навчальний матеріал.

5. Вставте пропущені слова в наступний вислів:

Особистість – це людина в сукупності її ...якостей, які формуються у різних видах ... і відношеннях.

6. Напишіть твір –роздуми на тему: «Я вважаю себе особистістю тому що...»

7. Поясніть психологічний зміст прислів'їв.

1. Не гордись, що великий, бо є ще більші.
2. На злодієві шапка горить.

3. Горбатого могила виправить.
4. Хто не поважає інших, той не поважає себе.
5. Поважають тих, хто не розкидає слів пустих.

Тестові завдання

1. Індивід – це:

1. Конкретна людина з усіма її природними і фізичними якостями.
2. Людина як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин
3. Представник роду Homo Sapiens, член певної спільності.

2. Особистість – це:

1. Індивід як суб'єкт практичної діяльності.
2. Якість індивіда, яка визначається включенням в суспільні відносини і формується в спільній діяльності і спілкуванні.
3. Особлива незмінна духовна сутність, “цілком психологічна істота”.

3. В якому рядку названі лише властивості особистості?

1. Зовнішній вигляд, ріст, обличчя, колір очей.
2. Відносно постійні, стійкі властивості, швидкість рухів, характер індивідуального життя, настрої.
3. Вибіркове ставлення до навколишнього світу, увага, пам'ять.
4. Риси особистості, що проявляються в стилі поведінки, в стосунках людей, здібності, характер, темперамент.

4. Виберіть варіант, у якому людина характеризується як особистість:

1. Приємний голос, наполегливість, ідеали; красива хода; воля.
2. Старанність, правдивість, інтереси, здібності, принциповість, гордість.
3. Чуйність, емоційна збудливість, висока сенсорна чутливість, інтерес до спорту, аперцепція.
4. Відвага, мужність, музичний слух, розум, літературні здібності, синестезія.

5. Індивідуальність - це:

1. Особистість з її неповторним сполученням психічних станів, емоцій і почуттів.
2. Особистість в її своєрідності і оригінальності психологічних властивостей, процесів і станів.
3. Людина з усіма її фізичними і фізіологічними характеристиками.

6. У визначенні: психічний стан, який характеризується стійкими поглядами, впевненістю в правильності своїх думок і позицій – розкривається:

1. Ідеал.
2. Переконавання.
3. Почуття.
4. Ерудиція.

7. Визначення: потреба наслідувати, прийнятий особистістю як зразок поведінки, розвитку, діяльності – розкриває:

1. Потреби.
2. Інтереси.
3. Ідеали.
4. Переконавання.

8. Визначення: вибіркове ставлення особистості до предметів і явищ навколишнього середовища завдяки їхнього життєвого значення або емоційної забарвленості і привабливості – розкриває поняття:

1. Потреби.

2. Інтереси.
3. Ідеали.
4. Переконавання.

9. *Усвідомлення людиною з допомогою мови себе самої, своїх дій і вчинків, своїх думок, переживань і різноманітних психічних якостей, свого ставлення до природи, до інших людей.*

1. Самоутвердження.
2. Свідомість.
3. Самосвідомість.
4. Діяльність.

10. *Визначте джерело будь-якої активності особистості:*

1. Світогляд, переконання.
2. Знання, ерудиція.
3. Потреби.
4. Інтереси.

11. *Потреба – це:*

1. Переживання людиною задоволення чи стану тривоги.
2. Переживання людиною емоційного незадоволення; розгубленості.
3. Переживання людиною необхідності в певних умовах життя і діяльності.
4. Стан індивіда, що виникає в результаті активної діяльності, що може забезпечити його існування.

12. *У визначенні: ідеальне уявлення результату, який має бути досягнутий у ході людської діяльності – розкривається:*

1. Ідеал.
2. Інтерес.
3. Захоплення.
4. Мета.

Практичне заняття 6. Темперамент. Характер. Здібності.

План

1. Темперамент та його властивості.
2. Психологічна характеристика типів темпераментів.
3. Провідні риси характеру. Формування характеру.
4. Здібності і задатки.
5. Види та рівні розвитку здібностей.
6. Зв'язок темпераменту, характеру і здібностей.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: темперамент, врівноваженість, сила, збудження, гальмування, динамічність, екстраверсія, інтроверсія, пластичність, лабільність, характер, структура характеру, здібності, задатки, загальні здібності, спеціальні здібності

Питання для контролю:

1. Якими властивостями перебігу психічної діяльності характеризується темперамент ?
2. У чому виявляються особливості поведінки інтроверта та екстраверта?
3. Як може позначатися темперамент на формуванні рис особистості ?
4. Які риси поведінки свідчать про її характер? Які компоненти можна виокремити в структурі характеру?
5. Якими є умови формування характеру?
6. Які основні компоненти здібностей?
7. Як пов'язані між собою здібності та задатки?
8. Які психічні властивості людини сприяють розвитку здібностей?
9. Які умови розвитку здібностей?

Практична частина

Завдання та проблемні ситуації

1. Чи можна дійти висновку про темперамент особистості за яскравими, але епізодичними виявами її поведінки? В яких життєвих ситуаціях темперамент виявляється найбільш повно?
2. Чи завжди індивідуально-психологічні властивості людини, що виявляються в ранньому дитинстві, зберігаються в подальшому її житті? Чим це можна пояснити?
3. Які поєднання типів темпераменту найчастіше зустрічаються? Чим це можна пояснити психологічно?
4. У чому може виявлятися врахування вчителем, лікарем особливостей темпераменту учня або пацієнта?
5. Чи можна стверджувати, що добрі задатки завжди визначають високий рівень розвитку здібностей?

Психологічні задачі

1. Дайте характеристику темпераменту учня. Яка його властивість виступає на перший план?

У характеристиці випускника школи Віктора М., написано: “Надає перевагу завданням високої складності. Зосереджений, витривалий у роботі, яка потребує терпіння Легко переходить від одних дій до інших, виконує їх рівномірно, від початку до кінця. Йому притаманна висока розумова активність, він допитливий і любить показувати свої знання перед товаришами і вчителями.”

2. Про що свідчать отриманні результати? Чи є “кращі” і “гірші” властивості нервової системи?

За даними досліджень, для оволодіння навичками жонглювання, потрібна така властивість нервової системи, як рухливість. Тому жонглерами не можуть стати люди з інертною нервовою системою. Проте, ще більше значення має лабільність: лабільні навчаються жонглювати у 2-3 рази

швидше за рухливих.

3. Про що свідчать отриманні результати? Що вони дають для розуміння природи характеру?

7 пар розлучених з дитинства монозиготних близнюків виховували в подібних умовах, 27 парами опікувалися родичі батьків, 13 пар поділили між собою друзі їхніх батьків, 10 пар зростали у родинх незнайомих між собою людей. Було виявлено, що ступінь подібності між близнюками від групи до групи зменшувався, причому більше це стосувалося характеру, а менше – здібностей.

. Чому спостерігаються вищенаведені факти? Як ці дані характеризують обдарованість?

Тестування показало, що IQ обдарованих дітей коливається в межах від 141 до 170 балів (розумова норма 91-110 балів). Усього їх 2-3% від загальної кількості дітей того чи іншого віку. За даними міжнародних організацій, серед учнів, яких щорічно відраховують зі школи через неуспішність і нездатність до навчання, обдарованих дітей буває до 30%. Відомо також, що діти, на яких покладали великі сподівання, далеко не завжди виправдовують їх.

У житті часто трапляється так, що люди, які мають хороші задатки до розвитку здібностей, не реалізували їх. *Які причини найчастіше виникають як перепона на шляху їх розвитку.*

Визначте тип темпераменту Оленки.

Дуже рухлива дівчинка, із жвавою мімікою. Легко зближується з ровесниками. Іноді забуває про доручення. Бувають випадки, коли засмучується, але ненадовго. Настрій у дівчинки переважно веселий і бадьорий. Легко захоплюється всім новим, але порівняно швидко втрачає інтерес. Дівчинка дуже говірка.

Однокласники Дмитро К. і Валерій Д. негласно змагаються один з одним. Проте Дмитро майже не готується до уроків, задовольняючись тим, що зрозумів з пояснень вчителя. У вільний час він багато читає, надаючи перевагу науково-популярній літературі. Валерій ретельно готується до занять, нерідко звертається по допомогу до батьків. Дмитро випереджає Валерія при розв'язуванні задач, які потребують творчого, нешаблонного підходу. Валерію краще даються ті, де потрібно виявити глибокі, ґрунтовні знання.

Хто з хлопців краще закінчить школу? Що можна сказати про здібності цих учнів?

5. Поясніть вислів

«Натхнення - це такий гість, який не полюбить навідуватись до лінивих, а приходять лише до тих, хто його кличе»

П.І. Чайковський

«Темперамент – це те, що необхідно іноді долати і завжди використовувати, бо кожному дано щось таке, про що мріють інші»

Л.Гуревич

6. Від здібностей, як відомо, залежить успішність оволодіння людиною знаннями, уміннями, навичками в школі й вузі, рівень професійної майстерності. Слід було б очікувати, що і життєві успіхи будуть прямо залежати від здібностей. Проте досвідчені педагоги знають: далеко не всі здібні учні можуть похвалитися життєвими досягненнями, і навпаки, учні, які не відзначались великими здібностями, досягали неабияких життєвих висот.

Чому так буває? Чому життєві успіхи людини не залежать безпосередньо від її здібностей?

Група студентів мала схарактеризувати свого товариша, використовуючи лише прислівники. В результаті було отримано такий ряд слів: стриманий, емоційно стійкий, серйозний, сумлінний, чутливий, чуйний, творчий, активний.

Які з цих слів описують темперамент, а які - характер? Як це можна визначити?

8. *Поясніть психологічний зміст прислів'їв.*

1. Слова й діла показують всім, хто є ким.
2. Перш ніж судити інших, подивись на себе.
3. На неохайній людині всяка одежа погана.
4. Стримує себе у всьому, а найбільше в словах.
5. Пташка красна пір'ям, а людина – вчинками.

Тестові завдання

1. Визначте основні характеристики темпераменту:

1. Динамічність, вродженість, циклічність.
2. Активність, емоційність, моторика.
3. Енергійність, константність, спрямованість.
4. Стабільність, усвідомленість, вибірковість.

2. Яке з наведених тверджень є правильним:

1. Деякі типи темпераменту мають більше негативних рис, ніж позитивних.
2. Всі діти-холерики агресивні та нестримані.
3. Не існує поганих та хороших типів темпераменту.
4. Сангвініки найкраще навчаються.

3. Комунабельність, адаптивність, поверховість, дотепність притаманні такому типу темпераменту:

1. Холеричному.
2. Меланхолічному.
3. Сангвінічному.
4. Флегматичному.

4. Оптимізм, енергійність, імпульсивність, конфліктність притаманні такому типу темпераменту:

1. Холеричному.
2. Меланхолічному.

3. Сангвінічному.
  4. Флегматичному.
5. *Делікатність, вразливість, схильність до роздумів та замкнутість притаманні такому типу темпераменту:*
1. Холеричному.
  2. Меланхолічному.
  3. Сангвінічному.
  4. Флегматичному.
6. *Інертність, надійність, малорухливість, миролюбність притаманні такому типу темпераменту:*
1. Холеричному.
  2. Меланхолічному.
  3. Сангвінічному.
  4. Флегматичному.
7. *Сукупність провідних і найбільш стійких індивідуальних якостей особистості, що виявляється в діяльності, спілкуванні та поведінці, називається:*
1. Здібностями.
  2. Мотивами.
  3. Темпераментом.
  4. Характером.
8. *Яке з наведених тверджень є правильним:*
1. Якості характеру у більшій мірі є вродженими.
  2. Характер формується і проявляється в діяльності.
  3. Характер людини повністю визначається темпераментом.
  4. Характер є прояв людини як соціального індивіда.
9. *З числа наведених нижче положень про характер виберіть ті, які найбільш повно розкривають поняття „характер”:*
1. Риси характеру – це ставлення особистості до певних сторін дійсності.
  2. Риси характеру – це певні способи дій.
  3. Риси характеру виявляються за будь-яких обставин і умов.
  4. В характері виявляються і стосунки особистості, і способи дій, за допомогою яких ці стосунки відбуваються.
10. *Індивідуально-психологічні особливості людини, які забезпечують успіх в діяльності, легкість і швидкість оволодіння нею називається:*
1. Якості темпераменту.
  2. Риси характеру.
  3. Здібності.
  4. Мотиви.
11. *Яке твердження є правильним?*
1. Здібності існують незалежно від діяльності і поза нею.
  2. Поза діяльністю здібності існувати не можуть.
  3. Здібності в діяльності виявляються, в ній і розвиваються.
  4. Здібності розвиваються незалежно від діяльності, але в діяльності виявляються.
12. *Найвищий ступінь розвитку здібностей, що проявляється в творчій діяльності, результати якої вплинули на хід історії називається:*
1. Талант.
  2. Геніальність.
  3. Обдарованість.
  4. Лідерство.

Практичне заняття 7. Контрольний захід Перелік питань для модульного контролю

1. Предмет та завдання, напрями психології.

2. Етапи розвитку психіки.
3. Види мислення.
4. Форми переживання емоцій і почуттів.
5. Етапи вольової дії.
6. Види та властивості відчуттів.
7. Психологічна структура особистості.
8. Види пам'яті.
9. Види та властивості сприймання.
10. Види та властивості уваги
11. Спрямованість особистості.
12. Вольові якості особистості.
13. Характеристика типів темпераменту.
14. Класифікація методів психології.
15. Мовлення, його види та функції.
16. Види вищих почуттів.
17. Характеристика мислительних операцій.
18. Види та рівні розвитку здібностей.
19. Уява та її види.
20. Процеси пам'яті.
21. Способи діяльності: вміння, навички, звички.
22. Умови ефективного запам'ятовування.
23. Характер, класифікація рис характеру.
24. Діяльність та її структура.

1.3 Критерії оцінювання знань

Відповіді та інші види активності здобувачів на практичних заняттях оцінюються за шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Тест (тест досягнень, тематичне тестування) – це набір стандартизованих завдань з визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами. Перевага тестів у їх об'єктивності, тобто незалежності перевірки та оцінки знань від викладача.

Критерії оцінювання тестових завдань є:

«Відмінно» – 100% - 90% вірних відповідей

«Добре» – 89%- 75% вірних відповідей

«Задовільно» – 74% - 60% вірних відповідей

«Незадовільно» – до 60% вірних відповідей

Методи письмового контролю – забезпечують глибоку і всебічну перевірку засвоєння програмового матеріалу. У письмовій роботі здобувачеві необхідно показати як теоретичні знання, так і вміння застосовувати їх для розв'язування конкретних завдань, психологічних проблем, ситуацій.

Критерії оцінювання письмової роботи здобувачів є:

«Відмінно» – виставляється за повну, правильну і обґрунтовану відповідь в письмовій формі. Студент оволодів понятійним апаратом, уміє конкретизувати теоретичні положення, виділяє суттєве в навчальному матеріалі, відповідає логічно, послідовно, уміє впевнено використовувати засвоєні способи дій в нових ситуаціях, типових, варіативних чи нестандартних.

«Добре» – показник хорошої успішності, її виставляють за правильну обґрунтовану відповідь, з якої свідчить, що студент розуміє теоретичний матеріал і володіє навиками і вміннями самостійної навчально-пізнавальної діяльності, допускаючи при цьому деякі несуттєві неточності під час виконання письмової роботи.

«Задовільно» – показник задовільної успішності. Він свідчить про те, що знання мають розрізнений, фрагментарний характер, що студент здатний відтворити певну суму фактичних знань (іноді не усвідомлюючи в цілому їх глибини, узагальненості), здатен використовувати засвоєні способи дій в типових умовах.

«Незадовільно» – виставляється за неправильну відповідь, яка не відповідає змісту вивченого матеріалу і свідчить про нерозуміння його основних положень. В письмових відповідях мають місце грубі системні помилки.

Методи усного контролю – бесіда, доповідь здобувача, роз'яснення. Основою усного контролю слугує монологічна відповідь здобувача (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або запитально-відповідальна форма – бесіда. Усний контроль, як поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі, можуть застосовуватися дидактичні картки, ігри, технічні засоби.

Виконання практичних робіт: ситуаційна рольова гра, імітація, що визначає рівень знань, умінь студента з предмету, ставлення до навчання, ступінь його пізнавальної активності, свідомості, і вміння мислити, розв'язувати самостійно різноманітні завдання. Для практичних занять залежно від обсягу дисципліни, кількості аудиторних годин, відведених на цей вид роботи, кількості питань з тем занять, виходячи з обґрунтованих фізіологічних норм навчального навантаження студента, викладачем для

кожного студента встановлюється обов'язковий мінімум виступів на семінарських заняттях у семестрі і мінімальна кількість виступів з обговореннями поставлених питань (участь у дискусіях); виконання в повному обсязі аудиторної роботи, обов'язкових завдань СРС.

Критерії оцінювання здобувача на практичних заняттях є:

«Відмінно» – прояв декількох видів активності на занятті: виступ із повідомленням, відповіді на запитання викладача, участь у дискусіях та обговоренні матеріалу тощо.

«Добре» – прояв двох видів активності на занятті: виступ із повідомленням, відповіді на запитання викладача, участь у дискусіях та обговоренні матеріалу з допущенням певних недоліків чи неточностей.

«Задовільно» – прояв одного виду активності на занятті: відповідь на запитання викладача неповна та не чітка, участь у дискусіях та обговоренні матеріалу малоактивна, ініційована викладачем.

Пасивна присутність на занятті не оцінюється.

Самостійна робота здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті відповідно до поставленого завдання.

Критерії оцінювання самостійної роботи є:

«Відмінно» – здобувач міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і виконує роботу, вільно використовує набуті теоретичні знання при виконанні самостійної роботи, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

«Добре» – здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його в самостійній роботі; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного завдання в самостійній роботі;

«Задовільно» – здобувач в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але в роботі плутає поняття, практичні завдання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; виявляє неточності у знаннях при виконанні роботи, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

«Незадовільно» – здобувач не опанував навчальний матеріал дисципліни, не відображає в роботі правильні результати, визначення, висновки в роботі не сформовані з опорою на теоретичні знання, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не виявляються.

Проміжний контроль – контроль, який проводиться з метою виявлення і попередження неуспішності здобувачів. Проведення проміжного контролю ініціюється проректором з науково-педагогічної роботи чи деканом відповідного факультету. Проміжний контроль виставляється за національною шкалою в результаті написання письмової роботи. Результати проміжного контролю виставляються викладачем у «Журналі обліку роботи викладача» та у «Журналі обліку роботи академічної групи» але не враховуються у загальному розподілі балів і не включаються до жодного виду робіт із коефіцієнтом.

Критерії оцінювання проміжного контролю є:

«Відмінно» – повністю розкрив зміст поставленого завдання чи проблеми; чітко зрозумів зміст, при цьому володіє спеціальною термінологією; послідовно і логічно викладає матеріал. Допускається 1-2 неточності у викладанні матеріалу, які не приводять до помилкових висновків.

«Добре» – правильно розкрив основний зміст матеріалу; точно користується термінологією; роботу виконав без грубих помилок. У відповіді можливі 2-3 неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві висновки та узагальнення, не грубі помилки, які не впливають на конкретний зміст.

«Задовільно» – зміст питання викладено частково, не завжди послідовно; відповідь неповна, але базова суть завдання в цілому розкрита; у використанні термінології є суттєві помилки.

«Незадовільно» – не розкрито основний зміст завдання; допущені грубі помилки в кінцевих висновках; здобувач слабо володіє спеціальною термінологією.

Модульний контроль проводиться один раз на семестр, включає проведення контрольного заходу за всіма темами змістовних модулів у формі контрольної роботи. До контрольної роботи допускаються всі здобувачі незалежно від результатів поточного контролю. Лектор розробляє контрольні завдання для проведення модульного контролю. При оцінюванні модульної контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи є:

«Відмінно» – ставиться за правильне виконання всіх завдань;

«Добре» – ставиться за виконання 75 % від усіх завдань;

«Задовільно» – ставиться, якщо правильно виконано більше 60% від запропонованих завдань;

«Незадовільно» – ставиться, якщо завдань виконано менше за 60 % від запропонованих завдань.

Результати контрольного заходу здобувача, який не з'явився на нього, також оцінюються “незадовільно” незалежно від причини. Відпрацювання контрольного заходу є обов'язковим.

Підсумкова оцінка за поточний контроль виставляється як сума середньоарифметичних оцінок за національною шкалою за підсумками аудиторної роботи та модульної контрольної роботи (помножено на ваговий коефіцієнт), виставляється в журналі обліку роботи викладача, журналі обліку роботи академічної групи та облікових документах деканату.

Підсумковий (семестровий) контроль - проводиться у формі заліку.

Семестровий залік (далі - залік) - це форма підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

Залік з навчальної дисципліни для здобувачів денної форми навчання виставляється викладачем за результатами поточного контролю. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо здобувач виконав усі види навчальної роботи, які визначені робочою програмою навчальної дисципліни і його середньозважений бал знаходиться у межах 2,51– 5,00.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет та завдання загальної психології.
2. Місце психології в системі наук. Основні галузі психології.
3. Класифікація методів психологічних досліджень
4. Поняття про психіку, функції психіки.
5. Етапи розвитку психіки.
6. Психічні процеси. Психічні стани. Психічні властивості.
7. Основні методи психологічних досліджень. Спостереження.
8. Основні методи психологічних досліджень. Експеримент.
9. Додаткові методи психологічних досліджень.
10. Напрями сучасної психології.
11. Діяльність та її структура.
12. Види діяльності: гра, навчання, праця.
13. Способи діяльності. Вміння, навички, звички.
14. Спілкування, його функції.
15. Структура спілкування.
16. Засоби спілкування: вербальні, невербальні.
17. Увага, її функції.
18. Види уваги.
19. Властивості уваги.
20. Види відчуттів.
21. Властивості та закономірності відчуттів.
22. Сприймання, його властивості
23. Види сприймання.
24. Спостереження і спостережливість.
25. Пам'ять, теорії пам'яті.
26. Види пам'яті.
27. Процеси пам'яті.
28. Індивідуальні особливості пам'яті.
29. Мислення.
30. Розумові дії і операції.
31. Форми мислення.
32. Різновиди мислення
33. Уява, її функції
34. Види уяви.
35. Прийоми створення образів уяви.
36. Мовлення, види, функції мовлення.
37. Емоції, почуття їх особливості та функції.
38. Види вищих почуттів.
39. Форми переживання емоцій і почуттів.
40. Воля, її функції.
41. Етапи вольового акту.
42. Вольові якості особистості.
43. Розвиток та виховання волі.

44. Особистість, її психологічна структура .
- 45.Спрямованість особистості.
- 46.Самосвідомість та я-концепція особистості.
- 47.Групи, їх види . Міжособистісні стосунки в групах.
48. Темперамент, його властивості. Фізіологічні основи темпераменту.
49. Психологічна характеристика типів темпераментів.
50. Характер. Класифікація рис характеру.
- 51.Здібності, їх природа.
52. Види та рівні здібностей.
- 53.Умови розвитку здібностей.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Варій М.Й. Загальна психологія: навч. посібник /Для студентів психол. і педагог. спеціальностей.– 2 – ге видан., випр. і доп. / М.Й Варій. – К.: «Центр учбової літератури». – 2007. – 968с.
2. Волошина В.В. Загальна психологія: Практикум: навч. посібн. / В.В.Волошина, Л.В.Долинська, С.О.Ставицька, О.В.Темрук. – К.: Каравела, 2006. – 280 с.
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навч. посібн. / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. –388 с.
4. Загальна психологія: Підручник / О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2017. – 464 с.
5. Ільїна Н. М. Загальна психологія: теорія та практикум: навчальний посібник. / Н.М. Ільїна, С.О. Мисник . – Суми : Університетська книга, 2017. – 352 с.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Вид. 3-є, перероблене та доповнене. Навч. посіб./ С.Д. Максименко . – К.: Центр учбової літератури, 2008 . – 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посібн. – 5 вид., стер. / П.А. М'ясоїд. – К. : Вища шк., 2006. – 487 с.
8. Основи психології: Підручник / За заг. ред. Киричука О.В., Роменця В.А. – Вид. 6 – те, стереотип. – Київ: Либідь, 2006. – 632 с.
9. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник / Р.В Павелків. – К.: Кондор, 2009. – 576 с.
10. Пашукова Т.І. Практикум із загальної психології. – 2-ге вид., стер. / Т.І. Пашукова, А.І.Допіра, Г.В. Дьяконов. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. – 203 с.
11. Психологія:підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред.І.Ф.Прокопенка;. – Харків: Фоліо, 2012. – 863 с.
12. Савчин М. В. Загальна психологія: навч. посібн./ М.В.Савчин . – К.: ВЦ «Академія», 2020. – 344 с.
13. Сергєєнкова О. П. Загальна психологія: навч. посібн. / О.П. Сергєєнкова ,О.А. Столярчук ,О.П. Коханова ,О.В. Пасека. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.

Допоміжна

1. Ільїна Н. М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навч. посібник. Суми: Університетська книга, 2018. –239 с.
2. Загальна психологія: Хрестоматія: навч. посібн. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін.– К.:Каравела, 2008. – 640 с.
3. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посібн. / С.Д Максименко, В.О. Соловієнко. – Київ: МАУП, 2000.
4. Москалець В. П. Загальна психологія : підручник. /В. П. Москалець. – К. Ліра. –К.;, 2020. – 564 с.
5. М'ясоїд П.А. Задачі з курсу загальної психології: Навчальний посібник. – Київ: Вища школа, 2000.
6. Партико Т.Б. Загальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ Т.Б.Партико. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 416.
7. Психологічна енциклопедія / Автор-упоряд. О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
8. Психологія: Підручник для студентів ВНЗ. Дopusчено Мін. Освіти./ За ред. Трофімова Ю.Л. – Київ: Либідь, 1999.

Ключі до тестових завдань

Практичне заняття 1. 1–3; 2–3; 3–3; 4–2; 5–1; 6–2; 7–1; 8–2; 9–1; 10–2 ; 11–3; 12-2

Практичне заняття 2. 1–4; 2–1; 3–1; 4–2; 5–4; 6–3; 7–1; 8–3; 9–4; 10–4; 11–1; 12 -1

Практичне заняття 3. 1–4; 2–3; 3–3; 4–3; 5–3; 6–1; 7–4; 8–2; 9–4; 10–3, 11–3 ; 12 -1

Практичне заняття 4. 1–4; 2–4; 3–1; 4–3; 5–1; 6–4; 7–2; 8–3; 9–3; 10–4; 11–4; 12 -3

Практичне заняття 5. 1–1 ; 2–2; 3–4; 4–2; 5–2; 6–2; 7–3; 8–2; 9–3; 10–3, 11–3, 12 -4

Практичне заняття 6. 1–2; 2–3; 3–3; 4–1; 5–2; 6–2; 7–4; 8–4; 9–4; 10–3; 11–3; 12–2

Навчально-методичне видання

Психологія:

Методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство»

Укладач М.С. Барчій

Тираж 5 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>